

Egy jeles műgyűjtőnk emlékére

Wagner Arthur finom megérzésű műértő és műgyűjtő volt, de a lelke mélyéről fakadt szépérzék, a vele született érzékenység fokozatosan igényes mecénássá tette. Akár Cézanne egykori barátja és pártfogója, Victor Chocquet, az egyszerű vámhivatalnok, a szép dolgok csábításának sohasem tudott ellenállni. Am Wagner Arthur, az ugyancsak egyszerű banktisztviselő, Európa perifériáján nem gyűjthetett olyan sok remekművet, mint nagy francia elődje. Így aztán a művészekkel való barátság forró légkörében, egy idő után már nem is a mű megszerzése jelentette számára a legnagyobb örömet, hanem az örömszerzés öröme: az, ha sikerült az akkor még ismeretlen, elszigetelt és nyomorgó művészek életén és gondjain segíteni.

Emlékszem, örökké ott lehetett látni művészbarátai műtermében és kiállításain. Szívós érveléssel vitába szállt a „barna szöszök“-nál megrekedt kritikusokkal, türelmesen igyekezett felvilágosítani a tájékozatlan látogatókat, minden képességét latba vetette, hogy meggyőzze őket tévedéseikről. Wagner Arthur, akárcsak a francia úttörők szerény Tanguy apója, nem volt sem dűsgazdag műkereskedő, sem képzett esztéta, de az eléje került művekből — Kós Károlyhoz, a Barabás Miklós Céh elnökéhez vagy Kováts Józsefhez, az íróhoz hasonlóan — bámulatos biztonsággal kiérezte az újítás szellemét. Nem a hatalom kiválóságai által felkapott művészekről vásárolt, nem a sokpénzűek értékhalmozó szándéka vezette a gyűjtésben, nem is a sznobok és szélkakaslesők mércéjével közeledett a művekhez, hanem a felfedezők lelkesedésével és bátorságával a „lázadók“ mellé állt.

Legfőbb pártfogoltját, Szolnay Sándort Szervátiusz révén ismerte meg, aki gyermekkori barátja és osztálytársa volt; Nagy Istvánra, Tassy Demianra, Catul Bogdanra meg Marchinire viszont Szolnay hívta fel a figyelmét. Emlékszem, amikor 1933-ban barátját is magával vitte a Minervában megrendezett Marchini-kiállításra, Wagner valósággal megrészegült a látottaktól. „Na, ezt nézd meg — mondta Szolnay —, s máris vedd ki a bukszádat, mert ilyen kiállítást nem sokat láthatsz!“ A vele született szépérzéken kívül Wagner két legjobb művészbarátja is nyilván segítette a tájékozódásban, de hogy melyik képet vagy szobrot vásárolja meg, abban már nem kellett eligazítaniuk, azt már nem is engedte meg, hogy megfosszák a választás izgalmától és örömétől. Amikor, mint vásárló, először bekopogott Szolnayhoz, a művész egyik legjobbnak tartott tájképét ajánlotta megvételre, de Wagner mást választott. „A művészek nem mindig tudják, hogy melyik munkájuk a legjobb“ — jegyezte meg tréfálkozva, és a szétrakott képekből egy pompás csendéletet emelt a hóna alá, távozáskor.

Szolnay Sándor:
Wagner Arthur arcképe

„1928-ban vettem meg Szolnaytól az első Narancsos csendéletet — írta nemrégiben —, s ettől kezdve örökre melléje szegődtem.“ És ez a meleg barátsággá fejlődött ismeretség (lásd A világ legvégén címmel nemrégiben megjelent Szolnay-levelek kötetét) volt Szolnay legnagyobb szerencséje. „Nélküle talán éhen is halhattam volna“ — mondta egy alkalommal a művész, s hogy ez mennyire igaz volt, arról épp a most kiadott levelek tárnak fel bőséges részleteket.

Az említett kötet bevezető és összekötő szövege is hű képet ad Szolnay küzdelmes életéről: „Szolnay Sándor éppen azokban az években talált Wagner Arthurban megértő, hű barátira és mecénásra — írja Banner Zoltán —, amikor a legmélyebb pontról kellett elindulnia, még alig, de teljesen sohasem gyógyult tüdővel, háborúból és fogságból visszamaradt gyengeségekkel, gyarapodó családdal és a művészet befogadására képtelen társadalommal hadakozva, kínlódva, fuldokolva, akkor kellett feltörnie a legmélyebbről az erdélyi művészeti élet élvonalába, és egyáltalán a lét partjára, amikor Wagner Arthur megvásárolta tőle a Narancsos csendéletet.“

„Még ajándékoztam is a képeiből — közölte az előző írójával —, de semmibe se vették. Az 1958-as nagy emlékkiállítás után aztán levélben köszönték meg nekem a tulajdonosok, hogy annak idején Szolnay-képhez juttattam őket, mert most, harminc év után, látják csak, milyen nagy festő volt...“

Mi több: művészbarátai támogatásában odáig ment — ezt magam is tanúsíthatom —, hogy sokszor még házalt is érdekükben. Nemegyszer láttam, amint a lakásán felhalmozott művekből magához véve néhányat, elindult velük műveltebb és pénzesebb ismerőseihez; tárgyalt képereskedőkkel, gyár-igazgatókkal, bankárokkal; kirakta irodájukban a Szolnaykat, Szervátiuszokat, Marchiniket, hogy tetszésük szerint válogathassanak az „áru“-ból. És hozta és küldte a „pénzmagot“, az élelmiszert, a ruhás-csomagot, az olvasnivalót meg a dohányt Szolnaynak, hogy ne kelljen csikkeket gyűjtenie sem Ko-

lozsvárt, sem Nagyenyed utcáin; a pénzt meg az orvost Marchininek; és küldte a festéket, az albumot és az orvosságot Fülöp Antal Andornak is, meg nekünk is, hogy egészségünk legyen a további munkához.

És mindezt úgy tette, sokszor még a köszönetet is szerényen elhárítva, hogy rajtunk kívül senki meg ne tudja. Am mindez: a mecénási bőkezűség s értékes gyűjteményének kisugárzó hatása, megkésve bár, de végre is áttörte szerénységének korlátait. A híres tudós és műkritikus László Gyula — kinek, hozzá hasonlóan, szintén nagy része van abban, hogy szárnyra kaptak közös művészbarátaik — már évekkal ezelőtt felfigyelt a Wagner-gyűjteményre, s ettől kezdve más kritikusok is be-bekérezkedtek a kis házi múzeumba. Szolnayról megemlékezve, a Művészetben László Gyula professzor leánya, László Emőke idézetet közölt a művész egyik, Wagnerhez intézett leveléből, s a tömör, szép, meleg hangú tanulmánnyal együtt néhány Szolnay-képet is közölt, illetve reprodukáltatott a Wagner-gyűjteményből. Ezt követően az Utunk két belső oldalán közzétett Szolnay-levelek bevezető szövegében olvashattunk Wagner Arthur nagy hatású mecénási tevékenységéről; majd hat kitűnő reprodukciót is mellékelve, a Műgyűjtő című folyóirat tárta fel méltóképpen e gyűjtemény kincseit, s a jóízű és áldozatkész művész- és műbarát nagyra becsült érdemeit. „Nemcsak gyűjti az értékes és művészettörténetileg is jelentős darabokat — állapítja meg többek között a cikkíró —, hanem valóságos dokumentációs központot alakít a vásznak és szobrok köré. Nem passzív élvezője a műkincseknek. Mindent tud az alkotókról, a művek keletkezéséről, és ma is figyelemmel kíséri a lezárt vagy még folyamatos életművek további sorsát.“

Nos, ezek a több helyen is felbukkant elismerő méltatások már eltitkolhatatlanul jólestek neki. „Ha már ennyire »lelepleztek« — írta rejtett örömmel, legutolsó levelében —, még csak annyit szeretnék megérni, hogy a fiam befejezze műgyűjteményi tanulmányait, és hogy kézbe vehessem már a Szolnay-levelek kötetét. A sír szélén állva, immár kezdem elhinni, hogy mégiscsak érdemes volt...“

Mindössze két nappal a vágyva-várt könyv megjelenése előtt, egy szempillantás alatt végzett vele a nagy kaszás.

Hogyne fájna a távozása! Jóval kedvezőtlenebb viszonyok és arányok között, ő volt a mi Paul Durand-Ruelünk, Ambroise Vollard-unk. Amit nagy francia elődei tettek az impresszionistákért, a modern művészetért, vékonyabb bukszával, kisebb közvetítői lehetőséggel bár, de ugyanazt tette és ohajtotta tenni Wagner Arthur is a helybeli, korabeli avantgarde-ért.

Gyűjteményének zömét az erdélyi magyar, román és szász művészek munkái alkotják. Csak Szolnaytól, Szervátiustól és Marchintől mintegy két tucatnyi mestermű szerepel a kis házi múzeum kincsei közt. A kollekció többi részét Nagy István, Nagy Imre, Ziffer Sándor, Tassy Demian, Catul Bogdan, Ion Vlasiu és Widmann Walter művei alkotják. A magyar mesterek később vásárolt munkái közül főként Szőnyi István és Szentiványi Lajos művei gazdagítják a Wagner-hagyatékot.

Holttestét Budapesten hamvasztották el, de szellemének termékenyítő hatása és lelkének egy darabja itt maradt közöttünk — szülőföldjén. Neve, emléke — mint ezt már az eddig megjelent és megjelenés előtt álló kiadványok is tanúsítják — fennmarad a művészettörténet lapjain.

Balázs Péter